

Az 1890-es évek közepén jött létre a gróf Zichy Béla tulajdonában lévő fonyódi Várhegy északi oldalán a 29 villából álló Bélatelep, amely a következő évtizedek során a jómódú orvosok, jogászok, földbirtokosok, kereskedők, minisztériumi tisztviselők, művészek nyaralótelepe lett. Az egykori birkalegelő területe dr. Szaplanczay Manó, Somogy vármegye tisztí főorvosának kezdeményezésére vált nívós, a reprezentatív igényeket is kielégítő villasorrá. Nyaralója volt itt 1907-től Ripka Ferenc gázgyári igazgatónak, aki 1925 és 1932 között Budapest székesfőváros főpolgármestere volt. A Kultuszminisztérium művészeti osztályát vezette koronghi Lippich Elek, a gödöllői művésztelep fő támogatója, s az ő lányát vette feleségül hivatali munkatársa, Huszka Jenő zeneszerző, aki 1905-től az 1940-es évek végéig volt állandó nyaralója a telepnek, több operettjének dallamát a bélatelepi villában szerezte. Itt nyaralt 1918-tól kezdődően a Törley pezsgőgyáros család is, volt, hogy egyszerre több villát is birtokoltak. A kitelepítés utáni időszakban, az 1950-es években is itt éltek, igaz, már nem a saját villájukban. Fittler Kamill, a magyar iparművészet meghatározó alakja 1898-tól vált itt nyaralótulajdonossá.

Bélatelepre előszeretettel látogattak a nyári időszakban a kor előkelőségei, gondolok itt most elsősorban politikusokra (közülük is a legmagasabb rangúakra: államtitkárokra, miniszterekre, miniszterelnökre), és az arisztokrácia képviselőire. Közülük idézem meg néhányuk alakját, illetve fonyódi látogatását. Ezeket a Bélatelepen eltöltött órákat, napokat, heteket leginkább Ripka Ferenc személye, fonyódi villája „generálta”, általában hozzá mentek látogatóba a vendégek.

Politikusok Bélatelepen

A megyei lap számolt be arról, hogy 1924 júliusában Rakovszky Iván belügyminiszter Nádossy Imre országos főkapitány kíséretében autón Bélatelepre érkezett, és a vasárnapot is ott töltötte. Néhány nap múlva csatlakoztak hozzá miniszter társai is, sőt, maga Bethlen miniszterelnök is, s ahogy a lap írta, amolyan kisebbfajta minisztertanácsot rögtönöztek. A megbeszélésen részt vett Vass József népjóléti és Bud János pénzügyekért felelős tárca nélküli miniszter. Utóbbiak autóval érkeztek Fonyódra.

Bethlen István miniszterelnök és felesége augusztus elejétől a szabadságát Fonyódon töltötte.

Bélatelepen, Zichy Béla birtokán táborozott ugyancsak 1924 nyarán a Ripka Ferenc által patronált és elnökölt budapesti Klotild Szeretetház növendékeiből alakult Szondy Cserkészcsapat. A táborozás befejeztével cserkészünnepet rendeztek, amelyen megjelent Bethlen István és Rakovszky Iván és más bélatelepi családok.

Ebben az időszakban Bélatelep nem csak a nyári sajtó része volt, azt idézte

* A szerzőnek 2015-ben jelent meg *A fonyódi gróf Zichy Béla-telep: Villasor a Balaton felett* című könyve. Ez az írás a könyv vonatkozó fejezetének szerkesztett, rövidített változata.

meg az a téli beszámoló, amely karácsony után jelent meg a Pesti Hírlapban. A városligeti jégpályán a riporter fényképezőgépe elé „véletlenül” Rakovszky Iván belügyminiszter korcsolyázott, s az újságíró rögtön lencse- és tollvégre kapta a nem politikai kérdésekre örömmel válaszoló belügyminisztert: „A korcsolyázás csak amolyan mellékesen űzött passzióm – mondja –, sokkal több időt szentelek az evezésnek, a teniszezésnek, a vivásnak és különösen a lovaglásnak. [...] A nyári hónapokban minden szabad időmet a sportnak szentelem. Fonyódon – ahol Bethlen Istvánnal együtt nyaraltunk – állandóan nagyobb evezőstúrában indultunk, bumerángot dobáltunk.” Reggelenként Walkó Lajos kereskedelemügyi miniszter és Ángyán Béla országgyűlési képviselő ellen álltak ki a teniszpályán.

A Vass József római katolikus prépost, népjóléti miniszter életéről 1929-ben megjelent könyvnek a politikus Ripka Ferenchez fűződő kapcsolatát bemutató fejezetéből tudható, hogy a népjóléti miniszter „nagyobb politikai ténykedése talán csak az volt, amikor öt esztendő előtt Bethlen István gróf miniszterelnök határozott kívánságára – akkor Bethlen, továbbá Rakovszky Iván volt belügyminiszter is itt nyaraltak – Ripka Ferencet megnyerte Budapest székesfőváros kormánybiztosának, azaz főpolgármesternek. A budaiaktól olyannyira szeretett, budai polgár mivoltára oly sokat tartó Ripka sehogy sem akart kimozdulni nyugodalmas, előkelő, reá mindenképpen előnyös gázgyárigazgatói állásából, Vass József kellett hozzá, hogy utóbb mégis kimozduljon...”

Ripka Ferenc meggyőzésével a fővárosi sajtó is foglalkozott, hiszen beszámoltak arról, hogy „Vass József miniszter szombaton délután a Balaton mellé utazott, Fonyód-Bélatelepre, ahol Ripka Ferencnek lesz a vendége. Egyébként ott is tárgyalni fog Rakovszky Iván belügyminiszterrel, hogy jövő hét elején megtörténhessék a döntés a főváros új kormánybiztosa ügyében”.

A Budapesten megtartott kormányülésen nem vett részt Rakovszky Iván („tudvalevőleg Fonyódon tölti szabadságát”), azonban a Bélatelepről a fővárosba utazó Vass József a sajtót arról tájékoztatta, hogy a kormány hozzájárult Ripka Ferenc fővárosi kormánybiztosi kinevezéséhez.

A következő évben – számolt be róla az MTI 1925. szeptember 14-én – Bethlen István gróf miniszterelnök Inke-pusztáról Dunántúlra utazott barátainak a látogatására, többek között Bélatelepen Ripka Ferenc főpolgármestert kereste fel. Ahogyan Budapestre érkezett, Vass József népjóléti miniszter utazott Fonyódra.

A Ripka-villában egymásnak adták a kormánytagok a kilincset, fontos megbeszéléseknek adott helyet a bélatelepi nyaraló, s a főpolgármester készséggel nyilatkozott: „Félórával ezelőtt távozott el innen, Bélatelepről a miniszterelnök úr és kevéssel utána dr. Vass József népjóléti miniszter úr. A miniszterelnök úr már szabadságra menése előtt, amikor Budapesten elbúcsúztam tőle, jelezte, hogy Inke-pusztáról át fog jönni hozzám, Fonyód-Bélatelepre. [...] szerdán, az esti órákban, megérkezett Bélatelepre, ahol a báró Piret-villában szállt meg hitvesével együtt. Onnan jött át hozzám, ahol találkozója volt dr. Vass József népjóléti miniszter úrral, aki délelőtt fogadta a vasváriak tisztelgő küldöttségét. Szerdán este, körülbelül hét óra tájban, ér-

kezett meg a miniszterelnök úrral és feleségével a balatoni kikötők felügyelőségének kis motoros hajója s kikötött Fonyódon. Gróf Bethlen István a szerda estét dr. Vass József miniszter úr társaságában nálam töltötte, és behatóan megbeszélték a politikai helyzetet. A tanácskozás a késő esti órákig eltartott, s azt a miniszterelnök és a népjóléti miniszter csütörtökön délelőtt folytatták, s pénteken délután körülbelül öt óraker fejezték be hosszas megbeszéléseiket.”

Az 1928-as év emlékezetes marad Fonyód történetében: a település ekkor vált nagyközséggé, és felépült a béalatelepi állomás épülete. Az esztendő legnagyobb fonyódi szenzációja minden bizonnyal mégis az volt, amikor az egész magyar kormány Béalatelepre látogatott. Ott volt Ripka Ferenc főpolgármester, Scitovszky Béla belügy-, Mayer János földművelésügyi, Bud János pénzügyminiszterek, Szabóky Aladár államtitkár, Dorner Aurél miniszteri osztálytanácsos, Kozma Jenő, a községi polgári párt elnöke, Pesthy Pál igazságügy miniszter, Gally Kálmán államtitkár, Purgly Pál, a Balatoni Halászati Rt. vezetője, Bethlen miniszterelnök, Vass József népjóléti miniszter, Dréhr Imre államtitkár.

Két év múlva, 1930 nyarán egy fontos politikai kérdést megtárgyalandó Vass József helyettes miniszterelnök telefonon érintkezésbe lépett az Inkén tartózkodó gróf Bethlen István miniszterelnökkel, akivel megállapodott abban, hogy délelőtt Fonyód-Béalatelepen Ripka Ferenc főpolgármesternél az ügyben tanácskozásra jönnék össze. Vass József helyettes miniszterelnök Dréhr Imre államtitkár kíséretében leutazott Fonyód-Béalatelepre, ahol Bethlen István miniszterelnökkel a tanácskozás megtörtént. Ez a tárgyalás azért is jelentős, mert Vass Józsefnek ez volt életében az utolsó fonyódi látogatása, hiszen néhány nap múlva Budapesten meghalt.

Albrecht főherceg fonyódi úszása és nyaralásai

A Somogyi Újság számolt be egy nem mindennapi sporteseményről, amelynek középpontjában Albrecht királyi herceg állott, aki arra vállalkozott, hogy Badacsonyból elindulva átússza a Balatont. Egy nagyobb társasággal lementek a strandra fürödni, majd Albrecht főherceg beugrott a mólónál a Balatonba.

A két kísérő motorcsónak egyikben Albrecht főherceg udvarmestere, Piret de Bihain Gyula foglalt helyet. A főherceg nyugodt, egyenletes tempóban úszott, célja a fonyódi part elérése volt. Albrecht főherceg már régebb idő óta foglalkozott azzal a tervvel, hogy átússza a Balatont, régóta edzett is rá. A forró augusztusi napsütésben, a 22 fokos Balaton vízében egyre jobban megközelítette a főherceg a fonyódi partot, amelyet három és fél óra úszás után ért el. A hat kilométeres út után aránylag frissen, jókedvűen lépett partra. A cikk állítása szerint „A fonyódi parton is többen várták a főherceget. Éveken keresztül nyaralt itt Albrecht főherceg báró Piret de Bihain vil-lájában, így a fonyódi nyaralók – szintén majdnem kivétel nélkül villatulajdonosok – jól ismerik a főherceget. A fonyódiak is lelkesen ünnepelték Albrecht főherceget,

aki rövid pihenő után beült az egyik motorcsónakba és kíséretével együtt visszatért Badacsonyra”.

A 206. sz. somogyicsurgói cserkészek 1925. július 5. és 20. között Fonyódon táboroztak, és egy küldöttségük felkereste Albrecht főherceget, aki meleg kézszorítással fogadta a táborvezető üdvözlő beszédét, majd lakosztályába invitálta őket, ahol a cserkészeletről folytattak eszmecsere-t. A herceg szinte az egész nyarat Fonyódon tölthette, hiszen amikor augusztus 16-án, déli 12 órakor Ify Lajos fonyódi plébános megáldotta az alsóbélatelepi fiúárvaház 55 kilogrammos harangját, akkor a herceg jelen volt a szertartáson, és magát az üdülőtelepet is megtekintette Buzáth alpolgármester társaságában.

A 35. sz. Jedlik Ányos cserkészcsoport 1924-ben és 1925-ben is Fonyódon táborozott, ahol Bethlen István és felesége is meglátogatta őket.

Ripka és a Habsburg hercegek

Ripka Ferenc apja a Habsburg család gödöllői uradalmában volt erdészsegéd. Halálát munkavégzés következtében szerzett betegség okozta, ezért fiát a család támogatva a tanulmányai elvégzésében. A Magyar Távirati Iroda és országos lapok az alábbi hírekben számoltak be a Habsburg hercegek fonyódi látogatásairól:

1925. augusztus 31.

Frigyes Ágost, volt szász király és József Ferenc királyi herceg sínautón Fonyódra utaztak, ahol őket Ripka Ferenc főpolgármester fogadta és látta vendégül ebéden. Délután a fejedelmi vendégek Tihanyba a királyi herceg villájába utaztak.

A hírt a Budapesti Hírlap azzal egészítette ki, hogy megérkezésük után a király és kísérete a főpolgármester villájába hajtatott, majd a legnagyobb elismeréssel szólt arról a magyaros vendégszeretetről, amelyben részük volt a bélatelepi házában. Elragadással szóltak a Balaton szépségeiről, és nem győztek azon örömeiknek kifejezést adni, hogy a Balaton festői látványában gyönyörködhetnek. Ugyanakkor a szász király sajnálkozott amiatt, hogy a nagy vihar miatt nem fürödhetett meg a Balatonban. Ebéd után a fejedelmi vendégek Bélatelepről motoros hajón Tihanyba mentek.

A Pesti Hírlap a kíséretben részt vevőkről több információt közölt, így tudható, hogy ott volt Gordon Róbert, a Duna-Száva-Adria vasút vezérigazgatója, Gally Kálmán földművelésügyi államtitkár (mindketten bélatelepi villatulajdonosok).

1926. szeptember 2.

József királyi herceg, továbbá József Ferenc királyi herceg és Anna királyi hercegasszony meglátogatta Fonyód-Bélatelepen Ripka Ferenc főpolgármestert. A fenségek Tihanyból motorcsónakkal jöttek át Fonyód-Bélatelepre. A parton a főpolgármester egyik leánya fogadta virágcsokorral az előkelő vendégeket. A társaság ezután megfürdött, majd Zichy Béla gróf fogatán felhajtatott a Várhegyre, ahonnan sokáig

élvezte a Balatonra nyíló gyönyörű kilátást. Délben a főpolgármester vendégei voltak a fenségek, akik délután 3 órakor tértek vissza Tihanyba.

1927. augusztus 24.

A Balaton-part egyik legszebb és legkulturáltabb helye Bélatelep előkelő vendégeket fogadott körében. József és József Ferenc királyi hercegek, továbbá Augusztá és Anna királyi hercegnők a Fecske nevű hajón Tihanyból Bélatelepre érkeztek. Az új kikötőben Ripka Ferenc főpolgármester, Gally Kálmán államtitkár, Buzáth János alpolgármester és a főpolgármester családja fogadta a királyi hercegi családot. Fürdés után Zichy Béla gróf pompás fogatai vitték fel a Várhegyre a vendégeket, akik hosszasan gyönyörködtek Zala és Somogy vármegyék nagyszerű panorámájában, majd a főpolgármester házában szállottak meg. József királyi herceg és családja délután tért vissza tihanyi kastélyába.

Velics – Szinyei Merse – Simonyi Semadam

A törökori adóljástromokat (deftereket) lefordító Velics Antal orvos-orientalista Bélatelepi közvetlen közelében építtetett magának nyaralót. Bár ő 1915-ben meghalt, de érdemes megemlíteni, hogy 1916–1917 nyarát a villában töltötte Szinyei Merse Pál festőművész és családja. Az első világháború miatt nem tudták felkeresni jernyei családi kúriájukat, s ezért – barátja, Lippich Elek bélatelepi villatulajdonos javaslatára – a Balaton mellett kerestek megfelelő helyet a pihenésre. Kilenc festmény őrzi ennek az időszaknak az emlékét.

Velics hatalmas telkének egy kisebb részét (450 négyszögöl) 1904-ben eladta dr. Simonyi Semadam Sándor budapesti ügyvédnek, aki azon nyaralót emeltetett magának. 1920-ban nemzetgyűlési képviselőnek választották. Horthy, kormányzóvá választása után, 1920. március 15-én miniszterelnökké nevezte ki, amiben nagy szerepet játszott, hogy a számításba jöhető jelöltek közül senki sem akarta vállalni a küszöbönálló békeszerződés elfogadásának ódiáját. A diktátum aláírását követően nem sokkal benyújtotta a lemondását, miniszterelnöksége július 19-én ért véget.

Simonyi Semadam Sándor miniszterelnöki időszakában az egyik országgyűlési felszólalásában is megemlítette fonyódi kötődését.

Az Ostenburg különítmény tisztjei 1920 nyarán letartóztattak néhány fonyódi kisgazdát, s ezzel kapcsolatban interpellált az Országgyűlésben Gaál Gaszton képviselő. Simonyi Semadam miniszterelnök válasza így szólt: „T. Nemzetgyűlés! A kormány mindent meg fog tenni, hogy ezek a teljesen jogtalan beavatkozások megszűnjenek. Én is ismerek a letartóztatott egyének közül egynehányat, mert magamnak is van Fonyódon nyaralóm; ismerem ezeket az embereket, és magam is meg vagyok győződve arról, mert a kommunizmus alatti viselkedésüket is ismerem, hogy teljesen korrektül viselkedtek a kommunizmus alatt.”

Simonyi Semadam segítségével tudott egyébként továbbtanulni Simonyi Ká-

roly fizikus, akinek fia inkább ismert úrutazásáról, mint arról, hogy az 1950-es években a fonyódi villában és strandon töltötte nyarait.

Walkó kilátó

Az 1925. évi bélatelepi közgyűlésen Ripka Ferenc közölte, hogy a balatoni körútnak nevezett állami út boglári–fonyódi szakaszát szeptemberben kezdik építeni, s a tervek bizottsági tárgyalásánál bejelentette a Bélatelep kívánságait, melyeket a bizottság jegyzőkönyvbe foglalt. Az állami útépítéssel egyidejűleg fog megtörténni a bélatelepi villasor előtt elvezetendő út kiépítése is, amire nézve gróf Zichy Béla már intézkedett.

Az 1926. évi bélatelepi közgyűlésen hangzott el az, hogy elkészült a Balaton menti állami út („Balatoni körút”) Boglár és Fonyód közti szakasza, és ezzel együtt gróf Zichy Béla elkészítette a villák előtt gyalogutat. Mindezért táviratban üdvözölték Walkó Lajos kereskedelemügyi minisztert és gróf Zichy Bélát, megköszönve nekik a Balaton fejlesztéséért végzett munkájukat. Bejelentette az elnök továbbá, hogy az állami út építésvezetősége az út hegyen át vezető szakaszán (akkoriban: Vass József u. – Zichy Béla körút; ma: József u. – Bartók Béla u.) két kilátót építtetett, egyet a Wodianer síremlék közelében (a mai Walkó kilátó), a másikat a Márffy téren (az ún. Ripka kút).

Az Országgyűlés 1927. évi február 18-i ülésén Gaál Gaszton szólalt fel az út fonyódi szakaszával és annak Walkó kilátónak nevezett részével kapcsolatban. Szóvá tette, hogy az út építése, amikor elérte Fonyód központját, egy drága szerpentin-nel folytatódott, mely a fonyódi hegyre vezetett fel, majd a nyugati oldalon le, ahol befolyásos uraknak (pl. Ripka Ferencnek) van a villája. Később rájöttek, hogy nem jó felkényszeríteni a hegyre azt, aki nem oda tart, ezért megcsinálták a fonyódi hegy alatt egyenesen is (ez a mai 7-es út nyomvonala).

Kifogásolta még azt is, hogy „mi szükség van ezen a fonyódi szerpentin-en egy legalább száz-százhusz méter, faragott kőből gyönyörűen megcsinált „ballustradera”, amelynek közepén van egy képkeretes tábla, s abba bele van írva, rá van vésve: „Walkó kegyelmes úr!” Annak a „ballustrade”-nak árán legalább egy egykilométeres új utat lehetett volna valahol megépíteni. A Fonyódra több alkalommal ellátogató Bud János pénzügyminiszter válaszában megvédte a fonyódi útépítést, és leszögezte, hogy Walkó miniszter neve a „...mai napig sincs bevésve! Nem tudom, hol látta azt a képviselő úr?”

A Walkó kilátó – hiszen a mai napig így hívják – kedvelt pihenőpontja a hegyre igyekvőknek. A Fonyódra látogatók rendszeresen megállnak itt gyalogosan, kéreppárral, autóval, hogy a kilátásban gyönyörködjenek. Az emlékmű pihenőpadjának közepére természetesen a mai napig sincs beleírva „Walkó kegyelmes úr” neve, jellemzően nem is tudják az emberek a kilátó építésének történetét, s az ahhoz kötődő nevekről sincs ismeretük.